

АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ ТРИЩИНСЬКИЙ – ЗАСНОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ АНЕСТЕЗІОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ І СЛУЖБИ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ-РЕАНІМАТОЛОГІЇ УКРАЇНИ (до 100-річчя від дня народження А.І. Трищинського)

Автор: БОНДАР М.В.

Національний університет охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика,
кафедра анестезіології та інтенсивної терапії, м. Київ, Україна

20 травня 2023 року виповнюється 100 років з дня народження Анатолія Івановича Трищинського – засновника української анестезіологічної школи і служби анестезіології-реаніматології України, завідувача першої в Україні кафедри анестезіології-реаніматології Київського державного інституту удосконалення лікарів МОЗ СРСР (потім Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, нині Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика) – 1957-1996 рр.; головного спеціаліста МОЗ України за фахом «Анестезіологія» (1962-2008 рр.), голови Правління наукового медичного товариства анестезіологів-реаніматологів України (1964-1990 рр.), Президента Асоціації анестезіологів України (1991-2004 рр.); засновника і першого головного редактора науково-практичного журналу з анестезіології та інтенсивної терапії «Біль, знеболення та інтенсивна терапія» (1997-2008 рр.), Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, Лауреата премії імені О.В. Палладіна АН України, Почесного Члена багатьох іноземних наукових медичних товариств, кавалера орденів «Червоного Трудового Прапора», «Дружби народів», «Ярослава Мудрого V-го ступеню», доктора медичних наук професора, батька української анестезіології-реаніматології. Без перебільшення можна сказати: «Анатолій

Іванович Трищинський – це ціла епоха в історії України!».

Анатолій Іванович Трищинський народився 20 травня 1923 року в селі Русанівка, Липово-Долинського району, Сумської області в сім'ї сільських трударів. В десятилітньому віці пережив трагедію голодомору 1933 року, про що з жахом і болем згадував усе своє життя. В 1940 році закінчив Медвежівську середню школу і вступив до Київського ветеринарного інституту, але навчання припинила війна. А.І. Трищинський був призваний до лав Радянської армії, де служив зв'язківцем, був учасником бойових дій. З вересня 1943 року по серпень 1945 року працював робочим 8-ої дистанції зв'язку залізничної станції Кременчук Південної залізної дороги.

В вересні 1945 року А.І. Трищинський вступає до Вінницького Державного медичного інституту, який з відзнакою закінчує в 1950 році за спеціальністю лікувальна справа і отримує кваліфікацію лікаря.

15 вересня 1950 року лікар А.І. Трищинський зараховується в клінічну ординатуру Українського науково-дослідного інституту нейрохірургії МОЗ УРСР, яку закінчує 27 вересня 1951 року і стає молодшим науковим співробітником вищевказаного інституту. На цій посаді лікар-нейрохірург Трищинський А.І. працює до грудня 1957 року.

В 1955 році захистив дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата медичних наук. Тема

Для кореспонденції:

БОНДАР МИХАЙЛО ВОЛОДИМИРОВИЧ – НУОЗ України імені П. Л. Шупика,
доцент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії,
м. Київ, вул. Дорогожицька, 9, тел.: 044 518 41 57, bmv.anest@ukr.net

кандидатської дисертації А.І. Тріщинського була «Клініка, діагностика і лікування неврологічних синдромів ділянки обличчя». На матеріалі кандидатської дисертації А.І. Тріщинського його науковий керівник, корифей неврології, великий клініцист і вчений професор Анна Давидівна Дінабург написала монографію. Саме А.Д. Дінабург привила А.І. Тріщинському любов до клінічної роботи, яку він проніс протягом усього свого життя.

22.12.1957 року наказом по Київському інституту удосконалення лікарів к.мед.н. Тріщинський А.І. призначений на посаду асистента кафедри анестезіології на повну педагогічну та лікувальну ставку. Наказом №137 по Київському інституту удосконалення лікарів від 26.12.1957 року, параграф 4 – асистент кафедри анестезіології гр. Тріщинський А.І. відряджається у місто Ленінград. Після стажування з анестезіології в клініці професора П.А. Купріянова в Ленінградській військово-медичній академії ім. С.М. Кірова, А.І. Тріщинський з 1958 року очолює курс анестезіології в складі кафедри торакальної хірургії КІУЛ (завідувач кафедри професор М.М. Амосов).

В 1962 році А.І. Тріщинський захищає докторську дисертацію «Обезболивание и обеспечение безопасности операций на открытом сердце с искусственным кровообращением», яка стала суттєвим внеском в розвиток не тільки анестезіології, а й кардіохірургії.

Можна з впевненістю сказати, 7 років проведених А.І. Тріщинським в НДІ нейрохірургії та 10 років в НДІ торакальної хірургії та кардіохірургії дали йому фундаментальні знання та величезний досвід. Саме це в поєднанні з його особистісними характеристиками: надзвичайною допитливістю та скрупульозністю Анатолія Івановича і було запорукою твердого поступу в анестезіології та його успіхів в організації, становленні та розвитку спеціальності та служби в Україні. Крім того, професор Тріщинський багато разів їздив у закордонні відрядження. Спочатку він близько двох тижнів перебував на робочому місці в США, потім на конгресах та конференціях в Англії, Іспанії, Німеччині, колишній Югославії, Ізраїлі, Швейцарії та ін.

У А.І. Тріщинського була феноменальна пам'ять і, здавалося, що він знав все. І таке припущення часто підкріплювалося фактами. Так, в Англії в 1967 р. на Всесвітньому конгресі анестезіологів під час тестування на знання анестезіології А.І. Тріщинський зайняв перше місце серед усіх делегатів конгресу.

Професор Тріщинський любив клінічну роботу та лікування хворих. Він консультував тяжких хворих майже по всій Україні.

Окрім улюбленої клінічної роботи Анатолій Іванович з кожним роком виконував все більше ор-

ганізаційної роботи. В 1960 р. він стає головним спеціалістом-анестезіологом МОЗ України, а в 1964 р. приймає активну участь у створенні наукового медичного товариства анестезіологів України.

Слід зазначити, що в той час (кінець 50-х – початок 60-х років ХХ століття) при проведенні загального знеболення спостерігався високий відсоток ускладнень. Більшість з них були обумовлені недостатньою кваліфікацією анестезіологів або тим, що продовжувалася практика проведення анестезії хірургами. У зв'язку з цим на Х з'їзді хірургів УРСР (липень 1962 року) було прийнято рішення про те, що сучасні методи загального знеболення можуть застосовувати тільки спеціально підготовлені лікарі, а в лікувальних установах, де їх немає, доцільно оперувати під місцевою анестезією.

У ці роки разом з М.М. Амосовим Анатолій Іванович Тріщинський обґрунтовує доцільність відокремлення анестезіології від хірургії і формування анестезіології як самостійної науково-практичної спеціальності.

В 1967 році Анатолія Івановича призначають завідувачем щойно створеної самостійної кафедри анестезіології-реаніматології Київського державного інституту удосконалення лікарів, а в 1968 році він отримує вчене звання професора.

З 1960 по 2003 рік А.І. Тріщинський – незмінний головний анестезіолог МОЗ України. На його плечі лягли всі організаційні складнощі створення анестезіологічної служби республіки, яка стала однією з кращих у СРСР. Паралельно проходить кропітка робота з організації Наукового товариства анестезіологів. Так, в 1960 р. була створена секція лікарів-анестезіологів при Науковому товаристві хірургів м. Києва, а 1963 рік був ознаменований організацією самостійного Наукового Товариства анестезіологів м. Києва і Київської області.

В 1964 році з ініціативи А.І. Тріщинського на І конференції анестезіологів, що проходив 3-5 червня 1964 р. у м. Сімферополь (пізніше її назвали Кримською конференцією) було створене наукове Товариство анестезіологів-реаніматологів УРСР – одне з перших у тодішньому Радянському Союзі. Анатолія Івановича Тріщинського було обрано першим Головою новоствореного наукового Товариства.

В 1966 році А.І. Тріщинський започаткував роботу з організації І з'їзду анестезіологів України, але чиновники з Міністерства охорони здоров'я СРСР заборонили проводити такий захід до того часу, поки не буде проведено подібне зібрання в масштабах СРСР. З'їзд в Києві відбувся, але офіційно він мав назву «конференція», хоча тези були вже надруковані і на титульній сторінці значилося: «Обезболивание и реанимация в условиях клиники и скорой помощи (Материалы I съезда анесте-

зиологов УССР)». Офіційно дозволений I з'їзд анестезіологів України пройшов в 1969 році у Львові, II з'їзд пройшов в 1974 році у Києві, а III з'їзд – у 1979 році в Чернівцях.

В 1966 році А.І. Тріщинський бере активну участь в організації першого в Україні самостійного відділення реанімації, яке було відкрите 6 листопада 1966 року в багатопрофільній лікарні №14 м. Києва (нині – Олександрівська міська клінічна лікарня). Саме це відділення, тривалий час залишаючись основною клінічною базою кафедри і виконуючи функції Республіканського реанімаційного центру, стало полігоном для випробування нових сміливих наукових ідей, справжньою кузницею кадрів для прогресивної спеціальності.

Науковий здобуток професора А.І. Тріщинського надзвичайно вагомий і цінний для вітчизняної медичної науки. Намагаючись коротко окреслити масштаб зробленого А.І. Тріщинським, вважаємо, що його докторська дисертація за глибиною досліджень, проведеним аналізом одержаних результатів продовжує залишатись дуже важливою і для сучасної кардіоанестезіології.

А.І. Тріщинський ніколи не полишав і розвивав проблеми нейрохірургії, неврології. Зокрема, в 90-і роки ХХ століття він оприлюднив нову концепцію надання допомоги в разі виникнення інсультів, які посіли провідне місце серед «національних вбивць» в багатьох країнах світу. Дуже символічно, що подальший пошук у вирішенні численних аспектів цієї проблеми продовжила донька Учителя – Марина Тріщинська – в своїй кандидатській, а зараз – і в докторській дисертації.

Професор А.І. Тріщинський також зробив вагомий внесок у вивчення проблеми болю, травми, сепсису і порушень імунної системи в процесі анестезії та у критичних пацієнтів. Завдяки його працям значно зменшилась летальність при низькій гострості отруєнь. За його ініціативи був створений Центр лікування гострих отруєнь.

Професор А.І. Тріщинський вирізнявся широтою науково-дослідницьких пошуків у різних напрямках анестезіології та інтенсивної терапії. Під його безпосереднім керівництвом були виконані науково-дослідні роботи, присвячені екзогенним інтоксикаціям (1978-1983), епідуральному застоюванню наркотичних анальгетиків (1984-1985), гнійно-септичним станам (1986-1989), поєднаній спінальній анестезії (1988-1993), імунному статусу у реанімаційних хворих (1990-1995), а також науково-дослідні роботи, присвячені проблемам штучної гіпотермії, премедикації, внутрішньовенної анестезії, акупунктурної та електроакупунктурної анальгезії, комбінованої епідуральної та спінальної анестезії, черепно-мозкової травми, менінго-енцефалітів, гострої печінкової недостатності, правця,

астматичного статусу, екстракорпоральних методів детоксикації; інтенсивній терапії сепсису, шоків станів, панкреонекрозу, міастенії, лікування больових синдромів та ін.

Професор А.І. Тріщинський є автором та співавтором 14 монографій, 12 навчальних посібників, 9 винаходів і понад двох сотень наукових публікацій. Під керівництвом Анатолія Івановича Тріщинського захищено 14 докторських (остання в 2008 році) і 60 кандидатських дисертацій.

За роки своєї професійної діяльності професор А.І. Тріщинський надавав консультації та брав участь в лікуванні тисяч тяжкохворих пацієнтів як в Україні, так і за її межами. Завдяки його лікарському таланту багато з таких хворих змогли знову відчувати радість життя.

У 1985 році А.І. Тріщинський прийняв участь у розробці доктрини післядипломної медичної освіти в СРСР, а в 1986-1988 роках – у створенні Уніфікованих навчальних програм з анестезіології та реанімації МОЗ СРСР. В 1986 році професор А.І. Тріщинський став ініціатором розробки професійно-посадових характеристик і вимог до лікарів-анестезіологів різних кваліфікаційних категорій.

А.І. Тріщинський вніс вагомий внесок у становлення і розвиток дитячої анестезіології в Україні. Ще у 1973 році на очолюваній ним кафедрі стали проводитися тематичні цикли, присвячені проблемі дитячої анестезіології та інтенсивної терапії, а однією з баз кафедри стає дитяча клінічна лікарня №14 м. Києва (нині – НДСЛ «Охматдит» МОЗ України). У 1988 році, у зв'язку з виділенням дитячої анестезіології в окремий фах, рішенням МОЗ СРСР від кафедри анестезіології-реанімації КДІУЛ була відокремлена і сформована кафедра дитячої анестезіології-реанімації. А.І. Тріщинський взяв безпосередню участь в організації кафедри дитячої анестезіології в КДІУЛ. Завідувачем новоствореної кафедри став один з учнів Анатолія Івановича – доцент Геннадій Іванович Белебез'єв.

У 1989 році за безпосередньої активної участі Анатолія Івановича Тріщинського на базі Київської клінічної лікарні №3 був створений Республіканський центр інтенсивної терапії сепсису.

Важко переоцінити педагогічну діяльність професора А.І. Тріщинського. 1991 року під його керівництвом були створені комп'ютерні програми для навчання і контролю знань лікарів-анестезіологів. В 1994 році була створена і впроваджена в навчальний процес навчально-контролююча комп'ютерна програма «Діагностика та інтенсивна терапія невідкладних станів» для лікарів усіх фахів. В 1992 році за редакцією А.І. Тріщинського виходить з друку збірка питань і тестових завдань «Анестезіологія и реаніматологія», в 1995 році – книга

«Неотложная медицинская помощь», реферативна збірка «Токсикозы беременных», в 1996 році – реферативна збірка «Травма», в 1997 році – реферативна збірка «Сепсис», в 2004 році – «Руководство по интенсивной терапии», в 2008 році – «Руководство по анестезиологии».

За роки його роботи на кафедрі анестезіології та інтенсивної терапії пройшли підготовку тисячі лікарів-анестезіологів. Можна сказати, що всі лікарі-анестезіологи України вважають себе учнями професора А.І. Тріщинського.

Протягом багатьох років професор А.І. Тріщинський був президентом Асоціації анестезіологів України, головним редактором створеного ним у 1997 році журналу «Біль, знеболювання і інтенсивна терапія». Під його керівництвом проведено 5 з'їздів анестезіологів-реаніматологів України, три національних конгреси анестезіологів України, один Міжнародний конгрес анестезіологів соціалістичних країн, 14 розширених пленумів правління Асоціації анестезіологів України, багато науково-практичних конференцій.

Заслуги професора А.І. Тріщинського визнані міжнародною медичною громадськістю. Він був обраний членом низки закордонних медичних товариств.

Заслуги професора А.І. Тріщинського були відзначенні урядовими нагородами: орденами «Трудового Червоного Прапора», «Дружби народів», «Ярослава Мудрого V ст.», медалями «В пам'ять 1500-летия Киева», «Ветеран труда». Професор А.І. Тріщинський є Лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки та Лауреатом премії імені О.В. Палладіна АН України.

31 березня 2009 року великий Лікар, Вчений та Учитель професор Анатолій Іванович Тріщин-

ський закінчив свій земний шлях. Його девізом було – «Aliis inserviendo ipse consumor». І цей символ дуже точно характеризує анестезіологію – перспективну спеціальність, яка швидко і невпинно розвивається – науку та мистецтво, яким присвятив своє життя Батько української анестезіології – Анатолій Іванович Тріщинський.

На одній із клінічних баз кафедри в клінічній лікарні №3 м. Києва створений музей А.І. Тріщинського та історії кафедри і видана книга з історії кафедри «А.І. Тріщинський – засновник української анестезіологічної школи».

Світла і вічна пам'ять засновнику української анестезіології, засновнику української анестезіологічної школи, чудовому лікарю та видатному організатору, нашому дорогому Учителю Анатолію Івановичу Тріщинському! Він назавжди залишиться в серці кожного із нас і в серцях вдячних нащадків!

Пам'яті А.І. Тріщинського!

*Час непомітно пролетів з тих пір,
коли тебе не стало поруч з нами,
Та ти живеш у серці кожного із нас,
Свої діла, поступки і програми,
З тобою ми зв'язуємо кожен час!
Нам хочеться бути схожими на тебе –
Читати так лекції і лікувати людей,
Щоб в нас, як і в тобі, була потреба,
Щоб ми, як ти, були колодязем ідей!
Якщо нам вдасться це здійснити,
Нічим не запламуємо свій «мундир»,
І будеш ти продовжувати жити,
В серцях нащадків, як життєвий поведир!*